

הכדאי לגדל צלף כגידול תרבות ?

מאת אלי פוטיבסקי, מינהל המחקר החקלאי, נוה-יער *

הצלף הקוצני (*Capparis spinosa*), שהוא בן-שיח קוצני ממשפחת הצלפים, נפוץ ברוב אזורי הארץ, בעיקר בחברת צומח הסלעים, על סלע גירני רך (סנון, חואר, נארי וכדומה). כפתורי הפרחים, בעיקר של הצלף הקוצני, ידועים כתבלין בעל ערך, הנמכר ביותר מעשרים דולר הק"ג. הכפתורים נאכלים לאחר כיבושם בחומץ או בשמן. איסוף כפתורי הפרחים נתקל בקשיים מרובים, משתי סיבות: הקוציות המרובה (הקוצים — גלגול

של עלי-לואי) וקשי הגישה למקומות הגידול הטבעי. סיבות אלו, והמחיר הגבוה, המריצו אותנו לנסות לגדל את הצלף כגידול תרבותי.

בסוף 1973 נאספו זרעי צלף מאוכלוסיית בר ליד קיבוץ מעגן-מיכאל, לאחר שניצני הפרחים המשוּמרים נבדקו בדיקות איכות ונמצאו בעלי איכות טובה. באמצע מרס 1974 נזרעו זרעים אלו בנוה-יער (קרקע חומה-כהה) ב-22 קנים (10 זרעים בקו). ברווחים של 1.5×2 מ' בין קו לקו. ההצצה החלה באמצע מאי, נתמשכה עד אמצע יוני, והגיעה ל-50%. בסוף אוגוסט 1974 נעשה דילול עד לצמח אחד בקו (סה"כ 22 צמחים). דישון חנקני (גפרת

* מפרסומי מינהל המחקר החקלאי, סדרה ה' 1977, מס' 1981.

אמון 25 ק"ג/ד') ניתן שלוש פעמים בשנה — במרס, ביוני ובאוקטובר. השקיה בהמטרה, ניתנה אחת לעשרה ימים, כ-25 מ"ק/ד' בכל פעם. תצפיות נעשו אחת לשבועיים במשך כל השנה.

בשנת הגידול הראשונה הגיע הצלף לגובה כדי 80 ס"מ והכיל, בממוצע, 3 ענפים ראשיים בעובי של 1.5 ס"מ. סיום הגדילה הווגטיבית, שלווה בהתייבשות, החל בתחילת אוקטובר 1974. הפריחה הופיעה באותה שנה רק בצמחים בודדים (3 מכלל 22 צמחים), וגם בהם — במספר מזערי (עד 2 פרחים לצמח).

בשנת הגידול השנייה החלה ההתחדשות במרס. ניצני הגדילה החדשים לא הופיעו בבסיס הגבעול נן השנה — אלא בגובה שנע בין 10 ל-40 ס"מ מהקרקע (בממוצע, בגובה של 23 ס"מ). מספר הענפים הראשיים הגיע עד ל-16 לצמח (בממוצע 6 ענפים), ומספר העלים לצמח — לכמה מאות (בממוצע 131 עלים); צבעם נע בין סגול לירוק-בהיר. העלים הגדולים ביותר לצמח, המופיעים בבסיסי הגבעול, היו בממוצע באורך של 2.6 ס"מ וברוחב של 2.1 ס"מ. הצמחים היו חצי-שרועים והגיעו עד לקוטר של 210 ס"מ (בממוצע 163 ס"מ), מצב שהביא לידי הנמכתם (רק 47 ס"מ גובה, בממוצע). גם בשנה זו, שנת הגידול השנייה, הופיעו פרחים במספר מועט מאוד של צמחים, וגם באלו — בכמות קטנה (עד 5 פרחים לצמח). סיום הגידול החל באוקטובר, מצב שהתבטא בהתייבשות עלים ובנשירתם: בסוף אוקטובר היו 89 עלים בממוצע לצמח, בסוף נובמבר — 62 עלים, ובאמצע דצמבר — רק בשלושה צמחים מכלל 22 הצמחים נשארו עלים בודדים על הצמח.

בשנת הגידול השלישית הופיעו עוד באמצע פברואר (1976), במספר צמחים, ניצני גדילה חדשים, ובסוף מרס נראו ברוב הצמחים עלים במספר ניכר (בממוצע — 23 עלים לצמח). לשיא הגיע מספר

העלים בסוף מאי: כאלף עלים לצמח. בהשוואה לגובה הופעת העלים בשנת הגידול השנייה, היתה ההתחדשות בשנת הגידול השלישית פחותה לאין ערוך (בגובה של 3 ס"מ מהקרקע). יתר על כן: לא הובחנו ניצנים בקצות הגבעולים (שהגיעו, כא-מור, לאורך של 163 ס"מ שנה קודם לכן), אלא רק במחצית ארכם (עד 76 ס"מ), כשחציים האחר התייבש ומת. מספר הענפים כמעט התייצב, ועמד על 7 ענפים ראשיים לצמח. לא נמצא שוני מהותי ברוחב הצמחים (188 ס"מ) ובגבהם (66 ס"מ) בשנת 1976, בהשוואה לשנה הקודמת. פריחה החלה להופיע באמצע מאי והגיעה לשיאה באוגוסט, אך גם הפעם רק ב-9 מכלל 22 הצמחים. בצמחים שפרחו נמצאו באוגוסט 23 פירות וששה פרחים.

לסיכום אפשר לומר, שלא נראה כדאי לגדל צלף בתנאים אינטנסיביים, לפחות בשלוש שנות הגידול הראשונות. מספר הפרחים והפירות שהצמח מייצר כה מועט, ואיסופם כה קשה, עד שהתמורה קטנה מאוד בהשוואה להוצאות הגידול. מאידך גיסא יש לזכור, שעסקנו באוכלוסיה אחת בלבד, ויתכן שהמצב שונה באוכלוסיות בר אחרות שיועברו לתנאי גידול תרבותי. על כל פנים, גם באוכלוסיה שנבדקה נמצאה ואריאביליות רבה; לא רק בפריחה, כי אם גם ברוב התכונות המורפולוגיות שנבדקו. יתכן שברירה לטיפוס תרבות הפורח משנת הגידול הראשונה והמייצר מספר רב של פרחים — היא קלה וקצרה מכפי שאפשר לשער; אך יש לזכור, שיצירת צמח „תרבותי" כזה — עדיין לא תפתור את בעיות האיסוף הנעשה בידיים ואת ריבוי הקוצים, המקשה על איסוף כזה. אולי יימצא הפתרון לבעיה בגידול אקסטנסיבי חצי-בר ובמציאת מיכון מתאים לאיסוף. ריבוי הקשיים מרמז, שבעתיד עדיין נצטרך להשתמש בניצני פרחי הצלף שנאספו מהבר, בידיים, ובעמל רב.